

BÍRÁLATOK ÉS ISMERTETÉSEK.

Deutsche Wirtschaftsgeschichte in den letzten Jahrhunderten des Mittelalters von Dr. *Karl Theodor von Inama Sternegg*. Zweiter Teil. Leipzig, 1901. 8-rét XVIII + 560 l.

E munka első részét a *Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle* 1899-diki 3. füzetében ismertettem. Jelen második fele egyszersmind befejezését képezi' szerző *Deutsche Wirtschaftsgeschichte* című műve középkori részének és négy szakaszra oszlik, melyek közül az első a kéziparnak, második a bányászat, kohászat és sótermelésnek, harmadik a kereskedelemnek és forgalomnak s végül negyedik a mértékek és súlyoknak, s a pénz és hitelnek van szentelve. Ezt követik „Schlussbetrachtungen“ és egy csomó melléklet s végre egy gyarló betürendes tárgymutató.

Nem lehet eltagadnunk, hogy Inama nagy szorgalommal gyűjtötte össze a könyvének megírásához szükséges anyagot és némi figyelemmel kísérte a szakmájába vágó irodalmat is, mely utóbbi különösen a bányászat, kohászat és sótermelésről tárgyaló szakaszban nagy segítségére volt. Másrészt azonban hibája, hogy folyton dogmatizál, elméletet elméletre halmoz. Sokszor elégtelen anyagkészletből von tulmerész következtetéseket és nem mindig nyújt módot olvasójának, hogy önmaga alkothasson ítéletet arról, mennyiben van igaza szerzőnek s mennyiben nincs.

Nem lehet czélom jelen alkalommal a munka részletes bírálásába bocsátkozni, szerző merész állításait honczolgatni, vele polemizálni, a részéről hagyott számos hézagot betölteni, stb., mert erre egy egész kötetre vagy talán kettőre is volna szükségem s azért egyszerűen meg kell elégednem avval, hogy műve ez újabb részletének megjelenésére az érdekelt körök figyelmét fölhívjam. Minden hibája és hiánya daczára a munka hézagot pótol és nagy haszonnal fogja azt lapozgatni a gazdasági történetírás minden munkása.

London.

Kropf Lajos.

Die Ökonomische Entwicklung Europas bis zum Beginn der kapitalistischen Wirtschaftsform. Von *Maxime Kowalewsky*. Mit Genehmigung des Verfassers aus dem Russischen übersetzt von *Leo Motzkin*. I. *Römische und Germanische Elemente in der Entwicklung der mittelalterlichen Gutsherrschaft und der Dorfgemeinde.* (Ezen czim alatt is:

Bibliothek der Volkswirtschaftslehre und Gesellschaftswissenschaft. XI.) Berlin, R. L. Prager 1901. 8-adrét, 539 l.

Az újabb részletes gazdaságtörténelmi kutatások kimutatták, hogy ép úgy, a mint a jelenkorban oly gazdasági jelenségek észleltek, a melyek a világforgalmon felépült tökegazdaság/egységes rendszere keretébe nem illeszthetők, hanem egy korábbi gazdasági rendszerből, anachronizmusok gyanánt a modern gazdasági életbe átszármaztak, a történelmi korszakok gazdasági rendszereiben is idegen elemek — gyakran igen nagy — szerepet játszanak, s anélkül, hogy a rendszer egészébe beolvadnának, a gazdasági élet fejlődésére jentékeny befolyást gyakorolnak.

Kowalewsky Maxime munkájának ezen (első) kötetében ilyen problémával foglalkozik, a midőn az európai középkori gazdaság fejlődésének (a népvándorlástól a 9. századig terjedő) első korszakában a római és germán elemeket szétválasztani iparkodik és széles forrásgyűjtemény és tudományos kűtfőbírálat alapján vizsgálja, hogy a római (klasszikus) gazdasági rendszer egyes intézményei mily befolyást gyakoroltak a germán törzsek gazdaságának átalakulására. Ezen befolyás kétféleképen érvényesült. A midőn a germánok oly területeken telepedtek meg, a melynek lakossága a germán invázió (a mely nem volt mindig hódítás, így pld. Burgundiában) után is megmaradt a római jogi és gazdasági rendszernél, úgy mint Burgundiában, Felső-Olaszországban, Spanyolországban stb., a germán jövevények gazdasági viszonyainak átalakulására lassú, de mélyreható befolyást gyakorolt a magasabb római cultura (v. ö. az ismertetett munka 5. és 6. fejezetét). Sokkal intenzívebb módon érvényesült azonban a római jog és a római cultura átalakító hatása akkor, amidőn a germánság a kereszténységet befogadván, illetve az ariánus vallásról a katolikus vallásra áttérvén, az egyház öntudatosan és következetesen készítette elő a római jog receptióját a megszilárdult királyi hatalom segítségével, mely utóbbi különösen a feudalizmus kiképzésére oly fontos fiscus tanát a római államjogból átvette. Különösen az ingatlan magántulajdona s az ajándékozás és örökhagyás szabadsága lett a középkori jogrendszerbe a római jogból átültetve, a mely megtámadja a régi népjog alapjait s előkészíti a társadalom átalakulását.

K. munkáját különösen becselessé teszik a kritikus elővigyázattal alkalmazott párhuzamok, a melyekben a régi germán gazdasági életet oly népek szervezetével hasonlítja össze a szerző, mely népeknek műveltségi foka a jelenben vagy a közelmúltban hasonló a germán társadaloméhoz a népvándorlás korában. Így hathatósan kidomborítja a germán ősgazdaság képét Caesar és Tacitas korában, s noha ezen ethnographikus

párhuzamok által az eredeti források hézagainak helyes kiegészítését minden esetben el nem éri, ezen körülmény a szerző fejtegetéseinek élvezetességét és tanulságos voltát nem kisebbíti. Jogosult érdeklődéssel várjuk tehát a munka következő részeit, a melyekben úgy mint ezen első részben, bizonyára a komoly és lelkiismeretes tudós jelentős nézetnyilatkozni fog.

Pozsony.

Dr. Kováts Ferencz.